

**UPDATE OF THE PROBLEM OF ACADEMIC MOBILITY OF MODERN STUDENTS
IN THE CONDITIONS OF ACTIVITY OF AN INNOVATIVE INSTITUTION OF
HIGHER EDUCATION**

**АКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО
СТУДЕНТСТВА В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ
ОСВІТИ**

Vitaliy Silayev

викладач

E-mail: vitaliy.silayev.94@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5064-3122

Research ID: 0006256

Ізмаїльський державний гуманітарний
університет, Україна

Vitaly Silayev

teacher

E-mail: vitaliy.silayev.94@gmail.com

ORCID: 0000-0002-5064-3122

Research ID: 0006256

Izmail State University of Humanities,
Ukraine

Anastasiya Radovenchik

аспірантка

E-mail: radovencikanastasia@gmail.com

Ізмаїльський державний гуманітарний
університет, Україна

Anastasiia Radovenchik

postgraduate student

E-mail: radovencikanastasia@gmail.com

Izmail State University of Humanities,
Ukraine

ABSTRACT

The article considers the concept of academic mobility of modern students as an actual aspect of the activity of an innovative institution of Higher Education. The main subjects of academic mobility in the «Bologna» interpretation are highlighted. The concept of «academic mobility of students» and the main approaches to its implementation are substantiated. Theoretical and practical features of the implementation of academic mobility of students in the conditions of higher educational institutions are highlighted. The procedures and documents required for organizing students' training and processing the results of academic mobility are described. Substantiated forms of academic mobility in modern Western military districts. The goals of developing student academic mobility programs as an actual aspect of the activity of an innovative higher education institution are highlighted. The article describes the most important areas of work of the Western Military District in the process of developing academic mobility of students. Conditions and approaches for implementing a successful process of academic mobility of students are reflected. A classification of typical local acts of higher education institutions regulating various aspects of academic mobility is proposed. One of the most important areas of work of the Western Military District in the process of developing academic mobility of students should be the creation of infrastructure to support the adaptation of foreign students, the development of a system of consulting services, social and cultural support for students. The difficulties that students participating in academic mobility often face were identified: organizational issues; financial issues; lack of sufficient information about the possibility of studying in another Western Military District; psychological difficulties (adaptation in the conditions of another Western Military District); transfer of subjects studied in other higher education institutions to your higher education institution; obtaining permission from the administration of an educational institution to complete part of your studies in another higher education institution. The main components of academic mobility of students in the conditions of higher education as an actual aspect of the

activity of an innovative institution of higher education are considered: reflexive, effective and diagnostic.

Key words: quality of education, institutions of higher education, educational space, future specialist in physical culture and health education, academic mobility, forms of academic mobility.

Постановка проблеми. Академічна мобільність є невід'ємною рисою сучасного світу, одним із проявів його глобалізації, своєрідним фактором розвитку науки і освіти та актуальний аспект діяльності інноваційного закладу вищої освіти. Нині жоден ЗВО в Україні не в змозі ізолювати готувати фахівців, які будуть відповідати вимогам сучасного інформаційного суспільства. Розвитку освітніх та наукових зв'язків між ЗВО в Україні та в міжнародному напрямку, активізації їх співпраці сприяє участь студентів, викладачів та науковців у програмах національної та міжнародної академічної мобільності. Саме таким чином вітчизняна освіта і наука можуть збагачуватися академічним і культурним досвідом.

Економічно розвинені країни не просто стимулюють розвиток академічної мобільності студентства, а й вміло та на необхідному науковому рівні, використовують її для нарощування власного культурного і політичного капіталу, підвищення конкурентоспроможності своєї національної економіки. Створюються умови для збагачення міжнародним досвідом молоді України. Крім того, і вченими і практиками сьогодення констатується позитивна тенденція щодо актуалізації спільних науково-освітніх заходів, створення міжнародних наукових колективів.

Для України академічна мобільність студентства – явище порівняно нове. Відсутні надійні дані про характер, структуру, мотиви і фактори цієї мобільності, а, отже, ще й досі не створено наукової бази для прогнозування динаміки та наслідків даного процесу в українських реаліях. У наукових колах існують суперечливі думки щодо користі (або шкоди) академічної мобільності української молоді для вітчизняної науки і освіти. Це, безумовно, ускладнює процес розробки і прийняття важливих управлінських рішень з питань внутрішніх та зовнішніх зв'язків у сфері освіти, провокує непослідовність проведених в країні науково-освітніх реформ. Виходячи з вищезазначеного, можна стверджувати, що на часі розробка, концептуально незаангажованих наукових підходів до аналізу розвитку академічної мобільності українського студентства як актуальний аспект діяльності інноваційного закладу вищої освіти. Отримані в результаті таких досліджень дані сприятимуть зміцненню наукових засад не тільки контролю, а й ефективного управління процесами академічної мобільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика академічної мобільності стали предметом вивчення широкого кола зарубіжних, насамперед західних учених. Так, Ф. Альтбах, Х. де Віт, Г. Лаурейс, Х. Ріддер-Сімоенс у своїх наукових працях досліджують питання сутності, типологізації та періодизації академічної мобільності; М. Грін, Дж. Дуглас, Г. Еделштейн, К. Кох, К. Лем, розглядають своєрідність національної політики у сфері міжнародної академічної мобільності; Кол. Фарругія, Д. Чамберс, Б. Чепел аналізують динаміку глобального ринку іноземних студентів; М. Ван дер Венде, Л. Вербик, Б. Вехтер, М. Кнобель, В. Ласановські, С. Маргінсон, Дж. Найт, Б. Рівза, Я. Садлак, В. Тайхлер вивчають тенденції і перспективи розвитку академічної мобільності в різних регіонах світу; Ф. Альтбах і Ванхуа Ма дискутують щодо такої дилеми: «витік мізків» або «обмін інтелектом»; Б. Вехтер, С. Вінсент-Ланкрін, Ф. Мюхе, Ф. Майнворм визначають мотивацію суб'єктів організації академічної мобільності і вивчають стратегії рекрутування іноземних студентів в заклади освіти.

Серед вітчизняних науковців ці проблемні питання академічної мобільності поють предметом дослідження В. Кременя, М. Степка, Я. Болюбаша, О. Співаковського, В. Гришак. Однак вони питання потребують проведення подальших наукових пошуків.

Мета статті: проаналізувати напрямки академічної мобільності сучасного студентства які апробовані в діяльності інноваційного закладу вищої освіти.

Результати дослідження. Визначення і аналіз наукового огляду з пролемами, довідникових джерел довів, що в даний час надається велике значення академічної мобільності студентів, яка є, по-перше, суттєвою складовою вищої освіти, по-друге, одним виявів інноваційної діяльності ЗВО.

Існує кілька визначень, згідно з якими під академічною мобільністю студентів розуміють:

1) форму організації навчання студентів, пов'язану з переміщенням їх в інший ЗВО на певний період часу і поверненням в базовий ЗВО для завершення навчання (Суліма, 2012: 7);

2) невід'ємну форму існування інтелектуального потенціалу, що відображає реалізацію внутрішніх потреб даного потенціалу в русі в просторі соціальних, економічних, культурних, політичних взаємин і взаємозв'язок;

3) можливість студентам самим формувати свою освітню траєкторію, вибирати дисципліни, навчальні заклади відповідно до своїх схильностей і прагнень.

До того ж академічну мобільність студентів – визнано найважливішим напрямком міжнародної діяльності, що сприяє поліпшенню якості вищої освіти, підвищенню ефективності наукових досліджень, встановленню зовнішніх і внутрішніх інтеграційних зв'язків. Незважаючи на те, що академічна мобільність в даний час є обов'язковою складовою освітнього процесу, можна виділити ряд проблем в її розвитку в сучасних ЗВО. Так, наприклад, С. Дячук справедливо виділяє такі проблем розвитку мобільності, як: неплановий характер фінансування академічної мобільності в нашій країні; недостатність матеріально-фінансового забезпечення; брак фахівців в даній галузі; не розробленість спеціальних методів і механізмів академічного обміну; відсутність інфраструктури; забезпечування ефективного обмін (Дячук, 2014: 187).

Зауважено, що на тлі термінологічного різноманіття академічної мобільності нами вона буде розглядатися у широкому сенсі – з урахуванням основних суб'єктів, видів і форм.

У Болонському процесі розрізняють два види академічної мобільності: «вертикальну» і «горизонтальну». Під вертикальною мобільністю розуміється повне навчання студента на ступінь в зарубіжному вузі, під горизонтальною – навчання там же протягом обмеженого періоду (семестру, навчального року). Поряд з вертикальним і горизонтальним видами деякі дослідники виділяють також зворотний і прямий види академічної мобільності. Під зворотною академічною мобільністю розуміється переміщення іноземних громадян з освітніми та дослідницькими цілями в свою країну. Під прямою академічною мобільністю – переміщення студентів, аспірантів, викладачів і дослідників своєї країни за кордон. Як вертикальна, так і горизонтальна академічна мобільність можуть мати як прямий, так і зворотний характер – саме так зазначено у чинних нормативних документах (Наказ № 635).

В академічній мобільності можна виділити наступних учасників: ініціатор академічної мобільності, суб'єкт академічної мобільності, приймаюча сторона. При цьому ініціаторами академічної мобільності є: рідний заклад вищої освіти або його підрозділи, іноземний заклад вищої освіти або його підрозділи, іноземний заклад вищої освіти або його підрозділи, рідна країна, іноземна держава, українські та зарубіжні організації, міжнародні організації. Суб'єктами академічної мобільності виступають: студенти, магістранти, аспіранти, наукові співробітники, докторанти, професорсько-викладацький склад, адміністрація закладу вищої освіти. Роль приймаючої сторони виконують іноземні або будь-які, відмінні від постійного місця навчання або проведення досліджень, заклади вищої освіти. За формою організації академічної мобільності можна виокремити наступні з них: індивідуальні ініціативи, спільні освітні або дослідницькі програми, програми подвійних ступенів.

Дослідними проблематики академічної мобільності, зокрема здобувачів освіти, здебільшого розглядають її роль з огляду на таке:

- йдеться про гарантію якості навчання; високоефективна мобільність сприяє не тільки вдосконаленню компетенцій всіх учасників академічної мобільності, задоволенню освітніх потреб шляхом організації індивідуальної траєкторії навчання, але й обміну та поширення нових технологій та інновацій, а також вдосконалення систем освіти.

- в академічній мобільності закладені соціокультурні стандарти; розвиток академічної мобільності сприяє зміцненню культурної ідентичності країн – учасниць Болонського процесу, її учасники набувають здатного жити і працювати в крос-культурному просторі, завдяки високому рівню міжкультурної компетенції.

- академічне явище віддзеркалює реалії економічної сфери; розвиток інтернаціоналізації систем та закладів вищої освіти підвищує можливості працевлаштування мобільних операторів. До зазначеного, що здебільшого набуло схвалення з-поміж дослідників (Трошкіна, 2014: 25), додамо ще таке: наявність власних стратегій щодо розширення академічної мобільності та динаміка їх реалізації в окремому виші та глобально в національній системі закладу вищої освіти демонструють рівень інтеграції в європейський простір закладу вищої освіти, ступінь розвитку соціального виміру у сфері закладу вищої освіти. Рівень розвитку академічної мобільності є одним з ключових показників якості освіти.

Однією з особливостей мобільності є безпосереднє фізичне переміщення суб'єктів мобільності, фізична мобільність не може бути замінена віртуальною. Як відомо, таке зауваження міститься в болонських документах починаючи з Звернення європейських ректорів в Саламанці в 2001 році.

До основних суб'єктів академічної мобільності в «Болонській» трактуванні відносяться:

- 1) студенти всіх циклів вищої освіти (Бакалаврат, Магістратура, Аспірантура);
- 2) випускники першого та другого циклів вищої освіти;
- 3) професорсько-викладацький склад;
- 4) адміністратори і співробітники вузів;
- 5) дослідники.

Як правило, в нормативних документах закладів вищої освіти суб'єкти академічної мобільності здебільшого поділяються на дві групи: студенти і молоді вчені, викладачі, дослідники і співробітники вузів (Постанова № 579).

Відповідно до цього поділу ведеться робота з розвитку академічної мобільності та здійснюється аналітична робота за результатами реалізації програм академічної мобільності.

Академічна мобільність – один з пріоритетних напрямків діяльності інноваційних закладів вищої освіти, адже вона дозволяє студентам, аспірантам, молодим ученим і викладачам продовжити освіту або набути наукового досвіду за кордоном шляхом участі в короткостроковій освітній або науково-дослідній програмі (Вовканич, Свеженцева, 2018: 77).

Цілями розвитку програм академічної мобільності студентства, як актуальний аспект діяльності інноваційного закладу вищої освіти визнані наступні:

- підвищення якості вищої освіти;
- досягнення ефективності наукових досліджень;
- підвищення конкурентоздатності випускників на українському та міжнародному ринках послуг і праці;
- вдосконалення переліку професійних компетенцій за рахунок вивчення та освоєння досвіду провідних зарубіжних вузів;
- досягнення міжнародної порівнянності освітніх стандартів;

- встановлення зовнішніх інтеграційних зв'язків;
- розвитку ЗВО за пріоритетними напрямками;
- виконання місії та програми стратегічного розвитку ЗВО.

Відповідно до форм учасниками прямої та зворотної академічної мобільності студентів можуть бути:

- студенти з обміну на період від 1 до 2 семестрів (Exchange students);
- студенти, які виїжджають на повний термін навчання (Degree students);
- студенти, які навчаються на умовах самофінансування (Free-movers);
- учасники семінарів, конференцій, проєктів, практик (Вовканич, Свеженцева, 2018:

78).

Підкреслюємо, що процедури і документи, необхідні для організації навчання студентів та оформлення результатів академічної мобільності студентів сторонніх ЗВО регламентуються в договорах з вузами-партнерами. Відбір студентів для участі в програмах академічної мобільності проводиться координаторами в рамках відкритої процедури-конкурсу відповідно до принципів рівності можливостей та встановлених критеріїв: академічна успішність, наукова результативність, знання мови приймаючої сторони.

В результаті проведення академічної роботи нами були встановлені низку труднощів, з якими за часту зістиковуються студенти-учасники академічної мобільності:

З-поміж них найчастіше дослідниками називаються такі:

- труднощі організаційного характеру (оформлення документів та ін.);
- фінансові питання;
- відсутність достатньої інформації про можливості пройти навчання в іншому ЗВО;
- психологічні труднощі (адаптація в умовах іншого ЗВО);
- перерахування у своєму ЗВО дисциплін, вивчених в інших ЗВО;
- отримання дозволу адміністрації закладу на проходження частини навчання в іншому ЗВО (Суліма, 2012: 8).

Основна складність завдання переходу до масової практики академічної мобільності пов'язана з тим, що заклади вищої освіти не виявляють для вирішення проблем академічної мобільності студентів необхідної ініціативи. Отже, розвиток академічної мобільності студентів вимагає серйозних змін в роботах ЗВО: від нових організаційних вимог (наприклад, реалізація спільних освітніх програм або надання допомоги в пошуку фінансових ресурсів для здійснення індивідуальної академічної мобільності) до зміни нормативно-методичної бази (наприклад, практики перезаліку періодів навчання, пройдених в іншому закладі вищої освіти).

На сьогоднішній день значна увага в системі освіти приділяється реалізації спільних програм, що сприяють модернізації навчальних планів і методів навчання, підвищенню конкурентоспроможності та якості освітніх програм, а також служать формуванню, апробації та впровадженню сучасних моделей вищої освіти.

До найбільш популярних форм реалізації спільних освітніх програм дослідними здебільшого відносять:

- акредитовані та валідовані програми (визнання одним ЗВО еквівалентності програм іншого ЗВО власної освітньої програми);
- франчайзингові програми (передача університетом іншому права реалізації своєї освітньої програми при збереженні за собою права контролю якості підготовки);
- програми подвійних і спільних дипломів (узгодження навчальних планів і програм, методів навчання і оцінки знань студентів, взаємне визнання результатів навчання у вузах-партнерах, видача спільного диплома) (Болотська, 2013: 17).

Нам здається, що одним з очевидних пріоритетів у напрямку розвитку академічної мобільності студентства як обов'язкового параметра Болонського процесу має стати розробка внутрішньо-університетського нормативно-правового забезпечення академічної

мобільності, яке враховуватиме особливості як самого ЗВО, так і механізмів реалізації різних форм академічної мобільності з урахуванням положень національного законодавства та міжнародного права.

Відомою є дослідницька позиція відносно класифікації типових локальних актів ЗВО, що регулюють різні аспекти академічної мобільності, а саме:

- нормативні акти, що встановлюють загальні умови реалізації програм академічної мобільності і чітко визначають поняття мобільності для даного конкретного вузу (Статут ЗВО);

- нормативні акти, які визначають організацію конкретних форм академічної мобільності;

- нормативні акти, прийняті відповідно до державних законів;

- окремі локальні акти ЗВО, що забезпечують академічну мобільність.

Вважається доцільним розрізняти два підходи до розробки нормативних актів:

- уніфікація кожного окремого документа, що передбачає його використання як для прямої, так і для зворотної академічної мобільності;

- створення окремих комплектів документів для регулювання кожного з вищезначених процесів (Болотська, 2013: 17).

Враховуючи те, що Статут є основним внутрішнім документом закладу вищої освіти, доцільно вважати необхідним більш повне відображення в концентрованому вигляді головних принципів участі вузу в програмах академічної мобільності; до прикладу, наявність норм, що характеризують правовий статус суб'єктів програм академічної мобільності (учнів, науково-педагогічних працівників) і формуюча система гарантій реалізації їх прав.

Одним із найважливіших напрямків роботи ЗВО в процесі розвитку академічної мобільності студентства має стати створення інфраструктури для підтримки в адаптації перебуваючих іноземних студентів, розвитку системи консультаційних послуг, соціальної та культурної підтримки для студентів. З цією метою дослідниками рекомендується в структурі ЗВО створити відділ (центр) соціокультурної адаптації, який реалізовуватиме різні адаптаційні програми, проводитиме культурні заходи для іноземних студентів, сприятиме їх залученню до іншого культурного середовища. Основними завданнями такого підрозділу можуть бути:

- створення умов для виникнення / побудови соціокультурного простору з метою вирішення завдань адаптації іноземних студентів;

- забезпечення комфортного психологічного стану студентів для оптимального виконання навчальних завдань;

- виховання навичок міжкультурного спілкування, активізація міжкультурних зв'язків, розвиток, взаємодія, взаємопроникнення культур;

- задоволення потреби до вивчення мови та постійного мовного тренінгу у спільній культурній діяльності;

- придбання і поповнення знань і навичок в галузі української культури через спільне проведення зустрічей, бесід, занять, дискусій, майстер-класів, ділових ігор, культурних заходів; перегляди фільмів, відвідування театрів, кіно; відвідування музеїв, виставок, концертів, драматичних театрів (Вовканич, Свеженцева, 2018: 80).

Нами розуміються ще й таке: щоб процес академічної мобільності у студентів проходив успішно, необхідні умови, котрі забезпечують стійки позитивні результати діяльності.

Під умовами будемо розуміти істотні обставини, від яких залежать інші, обумовлюванні об'єкти, явища або процеси, що впливають на формування освітнього результату.

Щодо організації, то вона розуміється як процес досягнення в зовнішніх і внутрішніх відносинах визначеності, необхідної для забезпечення стійкості систем в мінливому середовищі проживання.

Відтак, під організаційними умовами будемо розуміти істотні компоненти процесу, від яких залежать обумовлюванні об'єкти, явища, процеси, а також які впливають на спрямоване і впорядковане здійснення самого процесу.

А.А. Володін виділяє три підходи при аналізі поняття «педагогічні умови» організації академічної мобільності у студентів у ЗВО (Володін, 2018).

Перший підхід відображає точку зору, згідно з якою педагогічні умови – це сукупність будь-яких заходів педагогічного впливу і можливостей матеріально-просторового середовища. У контексті першого підходу автори під педагогічними умовами розуміють: В. Андрєєв – «комплекс заходів, зміст, методи, прийоми і організаційні форми навчання і виховання»; В. Беліков – «сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів і матеріально просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених в педагогіці завдань»; А. Найн – «сукупність об'єктивних можливостей змісту, форм, методів, засобів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення поставлених завдань» (Вовканич, Свеженцева, 2018: 80).

Другий підхід пов'язує педагогічні умови з проектуванням і конструюванням педагогічної системи, в якій умови виступають компонентом. Так, Н. Іпполітова в своєму дослідженні стверджує, що педагогічні умови – це компонент педагогічної системи, що відображає сукупність внутрішніх (забезпечують розвиток особистісного аспекту суб'єктів освітнього процесу) і зовнішніх (сприяють реалізації процесуального аспекту системи) елементів, що забезпечують її ефективне функціонування і подальший розвиток. Близьку за змістом позицію займає М. Зверєва. Відповідно до її точки зору, педагогічні умови є змістовна характеристика одного з компонентів педагогічної системи, в якості якого виступають зміст, організаційні форми, засоби навчання і характер взаємин між педагогом і студентом.

Відповідно до третього підходу, педагогічні умови – це планомірна робота з уточнення закономірностей як стійких зв'язків освітнього процесу, що забезпечує можливість перевірки результатів науково-педагогічного дослідження.

В даному дослідженні ми виходимо з розуміння педагогічних умов як зовнішніх обставин, які забезпечують функціонування і розвиток процесу, що вимагає певного впорядкування – організації.

Під організаційно-педагогічними умовами ми розуміємо такі умови організації освітнього процесу, за яких забезпечується максимально можлива суб'єктно-активна позиція студента за рахунок надання можливості вибору предметів, побудови індивідуального маршруту. Йдеться про умови, пов'язані з особливостями навчального плану, зі зміною функцій педагогів, що підтримують і супроводжують учня в процесі навчання, зі зміною організації управління освітнім процесом.

Зважаючи на те, що процес академічної мобільності як освітній результат забезпечується в умовах освітнього процесу, то внесемо уточнення у розуміння цього контексту. Освітній процес ми розуміємо, як спеціально організована, цілеспрямована взаємодія педагогів і учнів, виражена через інтеграцію навчально-виховного і самопідготовки процесу спрямована на вирішення завдань освіти, виховання і розвитку особистості.

Доведемо правомірність розглядати методологічною основою організації процесу академічної мобільності серед сучасного студентства в освітньому процесі ЗВО аксіологічний та особистісно-діяльнісний підходи (Вовканич, Свеженцева, 2018: 82).

У зв'язку з тим, що одним із структурних компонентів академічної мобільності, як комплексного освітнього результату постають ціннісні відносини; аксіологічний підхід

базується на розумінні сутності цінностей, впливі вибору цінностей на формування ціннісних орієнтацій особистості. Схарактеризуємо цей аспект більш докладно.

Ціннісна орієнтація – це спрямованість особистості на ті чи інші цінності. Деякі вчені (зокрема, В. Сластенін) трактує ціннісні орієнтації як систему стійких відносин особистості до навколишнього світу і самому собі у формі фіксованих установок на ті чи інші цінності матеріальної і духовної культури суспільства. У людини крім інстинктивних потреб, на яких часто акцентують свою увагу психоаналітики, існують вищі духовні потреби в істині, красі, досконалості, всебічності. Завдання психологів і педагогів – дати людині можливість усвідомити і активізувати ці потреби.

Педагоги здебільшого єдині у розумінні процесу засвоєння цінностей особистістю як складний процес. При цьому процес прийняття особистістю соціальних цінностей розглядається як процес багаторівневий, де на рівні міжособистісних відносин цінності об'єктивуються, відбувається їх відбір, оцінювання, діяльнісна інтеріоризація; на внутрішньо-особистісному рівні визнані особистістю цінності перетворюються в ціннісні орієнтації (відносини). Більш того, вважається, що освітній процес вибудовується на основі ставлення до особистості як до відповідального суб'єкта власного розвитку.

Аксіологічний підхід пов'язаний з визначенням ціннісних орієнтацій особистості (В. Андрющенко, М. Боришивський, І. Зязюк, В. Ямницький та ін.). Педагогічний аспект даного підходу полягає в тому, що цінності повинні стати життєвими орієнтирами шляхом перекладу їх в усвідомлювані ціннісні орієнтації (О.Семенов, А. Струк, С. Якименко та ін.).

Іншим методологічним підходом в організації освітнього в умовах ЗВО, спрямованого на розвиток академічної мобільності студентів, згідно з яким «... жодне психічне явище (будь то процес, стан або властивість особистості), що виявляється в діяльності (а, отже, і сама ця діяльність, і її елементи, дії і вчинки) не можуть бути правильно зрозумілі без урахування цієї особистісної заломленості» (Трошкіна, 2014: 26).

Основні ідеї особистісно-діяльнісного підходу в освітньому процесі можуть бути зведені до наступних положень:

- забезпечення розвитку освітніх результатів через організацію діяльності;
- побудова освітнього процесу з урахуванням інтересів і здібностей студентів;
- формування освітнього результату як особистісно значущого.

Особистісно-діяльнісний підхід має на меті врахувати, що процеси освіти не самі по собі безпосередньо розвивають людину, а лише тоді, коли вони мають активні форми і володіють відповідним змістом, згідно провідним типам діяльності студента, організація матеріалу, що надає учневі можливість вибору змісту, методів пошуку і переробки навчальних знань, стимулює розвиток дослідницької спрямованості в діяльності студента.

Даний підхід характеризує діяльність як процес, що містить в собі протиріччя, є необхідною складовою розвитку (теорія діяльності С. Рубінштейна, Г. Костюка, А. Леонтєва, ін.). Особистісно-діяльнісний підхід визначає механізми розвитку діяльності як умови формування сфер особистості. У зв'язку з цим, ми розглядаємо педагогічну діяльність по створенню умов для організації процесу академічної мобільності як у суб'єктів освіти (Вовканич, Свєженцева, 2018: 83).

Загальним в аксіологічному і особистісно-діяльнісному підходах є визнання значущості педагогічної діяльності, спрямованої на успішну організацію академічної мобільності студентів, адже дозволяють комплексно зреалізувати наступну сукупність принципів:

- індивідуальності, облік індивідуальних особливостей студентів, який забезпечує умови для формування індивідуальності особистості студента.
- суб'єктності як основи індивідуальності. Індивідуальність властива тій людині, яка реально володіє суб'єктними повноваженнями і вміло використовує їх в побудові

діяльності, спілкуванні і відносин. Слід сприяти формуванню і збагаченню його суб'єктивного досвіду.

- рівності суб'єктів освітнього процесу. Побудова освітнього процесу на основі діалогу, заперечення авторитарності у відносинах педагогів і учнів (Трошкіна, 2014: 26).

З урахуванням перерахованих вище принципів аксіологічного та особистісно-діяльнісного підходів були визначені наступні організаційно-педагогічні умови, що забезпечують проведення процесу академічної мобільності сучасного студентства як актуальний аспект діяльності інноваційного закладу вищої освіти.

Важливою організаційно-педагогічною умовою є варіативність освітнього процесу, спрямованого на розвиток академічної мобільності у студентів ЗВО. Сутність поняття «варіативність» можна представити сукупністю таких понять, як «варіант» – видозміна, різновид, різночитання, «варіативний» – представлений декількома варіантами, що складається з варіантів. Основні характеристики змісту поняття «варіативність» можна визначити як множинність, різноманітність, а також динамічність, змінність. Варіативність змісту освіти являє собою елементи середовища, що забезпечують формування і розвиток освітніх результатів у студентів в ході вирішення ситуацій. Варіативним елементом змісту освіти виступають способи створення ситуацій, що враховують суб'єктний досвід учасників і способи вирішення ситуації (знання, вміння, відносини).

Варіативність забезпечується різною спрямованістю програм навчання, предметних курсів, різноманітністю принципів і дидактичних методів, можливістю вибору навчальних дисциплін студентами. Варіативність сучасного змісту освіти проявляється в таких явищах, як вибір студентами різних варіантів навчальних курсів і видів діяльності, оцінка індивідуальних досягнень кожного учня, впровадження гнучких організаційних форм диференційованого навчання.

Не менш суттєвою організаційно-педагогічною умовою розглядаємо, педагогічна підтримка вибору індивідуального освітнього маршруту за допомогою нових професійних функцій педагогів. Вибір – це внутрішня діяльність з конструювання підстав і смислових критеріїв для зіставлення наявних альтернатив і здійснення цього зіставлення у внутрішньому плані. В основі діяльності вибору лежить процес побудови альтернатив (їх сенсу для суб'єкта), тобто побудова уявної картини взаємозв'язку життєвих подій і екстраполяції цієї картини в майбутнє.

Таким чином, вибір – це складна внутрішня діяльність визначення найбільш переважного з альтернативних варіантів. Вибір базується на виробленні людиною ціннісних відносин до різних сторін життя. Вибір індивідуального освітнього маршруту залежить від навчальних можливостей, інтересів, потреб студентів (Вовканич, Свеженцева, 2018: 82).

Формалізація, нормативний опис мети і способу освітнього просування розуміється як індивідуальний освітній проект. Індивідуальний освітній проект включає в себе самоаналіз (рефлексія власних здібностей, можливостей, зміст обраної професійної діяльності);

- мета і завдання (аналіз вже досягнутих освітніх результатів, порівняння бажаних з існуючими, визначення мети як характеристики бажаних результатів, визначення цільових орієнтирів у вигляді результатів освіти з предметів, фізичного розвитку, визначення основної та альтернативної професії);

- планування (індивідуальний навчальний план, план участі в конкурсних заходах, план підготовки до конкурсних заходів, план проектної (дослідницької діяльності), план участі в соціальних практиках, професійних пробах);

- портфоліо та лист самооцінки досягнення мети (перелік документів за результатами участі в конкурсних заходах, досягнутих результатів з предметів).

Здійснення моніторингу результатів процесу академічної мобільності студентів в умовах ЗВО може бути розцінено як, необхідна організаційно-педагогічна умова успішної мобільності студентів.

Оцінка навчальних досягнень може бути дійсно об'єктивною лише за умови відстеження динаміки освітнього результату в ході моніторингу. Під моніторингом розуміють систему постійного збору даних про найбільш значущі характеристики якості освіти, обробку, аналіз та інтерпретацію з метою отримання достатньо повної інформації про відповідність процесів і результатів освіти поставленим цілям (Болотська, 2013: 17). Моніторинг має на меті не тільки контроль і оцінку, а й аналіз, корекцію, прогноз досягнення освітніх результатів учнями. Відповідно ж до системного підходу, моніторинг, що забезпечує педагогічний процес регулярною інформацією про всі зміни складається з декількох етапів.

1. По-перше, нормативно-установчий (визначаються мета і завдання моніторингу);
2. По-друге, аналітико-діагностичний (розробляються критерії показники, рівні досягнення освітнього результату, визначаються методики вимірювання, способи обробки, зберігання і поширення інформації);
3. По-третє, діяльнісно-технологічний (здійснюється збір інформації відповідно до процедури моніторингу за допомогою підібраних методик; проводиться кількісна і якісна обробка отриманих результатів);
4. По-четверте – рефлексивно-оцінний етап (аналізуються результати, уточняється рівень реальних досягнень учнів, розробляються визначаються корекційні заходи).

Таким чином, для досягнення більш високої результативності в процесі академічної мобільності у студентів ЗВО повинні бути забезпечені варіативність в освітньому процесі, забезпечена педагогічна підтримка вибору, за допомогою нових професійних функцій педагогів, здійснення моніторингу результатів розвитку академічної мобільності у студентів.

Ось чому деякі вчені розглядають рефлексивний, результативний і діагностичний основні компоненти академічної мобільності студентів в умовах ЗВО як актуальний аспект діяльності інноваційного закладу вищої освіти (Болотська, 2013: 17).

Схарактеризуємо вище означене більш докладно.

Рефлексивний компонент. Рефлексію як компонент академічної мобільності пропонуємо деталізувати через призму умінь і навичок студента в аналізі та осмисленні фактичного оцінювання дій і вчинків, здатність рефлексії втіленню в життя поставлених індивідом завдань, розвиток навичок здійснення рефлексії у своїй діяльності та мобільності. Динамічність і активність рефлексивності учня в пропонованій моделі виражається в тому, що мотивований студент складає свої власні критерії виконання діяльності, внаслідок чого його рішення спрямовані або на перетворення якихось процедур власної діяльності в ході реалізації мобільності, або на зміну критеріїв виконання. Що міститься в ньому принцип усвідомлених видів на майбутнє базується на формуванні у студентів усвідомленого розуміння можливості перспектив самореалізації внаслідок здійснення академічної мобільності, при якій саме види на майбутнє виступлять рушійною силою, що дає імпульс мотивації досягнення певних цілей

Результативний компонент розробленої (зокрема (Болотська, 2013: 18)) моделі організації академічної мобільності включає в себе:

- 1) об'єктивну можливість проектування орієнтованості діяльності індивіда на розвиток власної траєкторії освіти;
- 2) високий ступінь активності і гнучкості особистості в цілепокладанні та вирішенні освітніх проблем;
- 3) креативні навички в зміну манери спілкування, виходячи зі сформованої ситуації;

- 4) твердість і наполегливість у ціледосягненні;
- 5) взяття на себе відповідальності;
- 6) усвідомлення значення академічної мобільності і сполучення її з досягненням власних цілей;
- 7) готовність до здійснення міжнародних і культурних зв'язків;
- 8) прагнення студентів до набуття нових знань у взаємодії в навчальній діяльності з індивідуумами інших країн;
- 9) розширення власного освітнього поля;
- 10) готовність до підвищення якості результатів своєї освітньої діяльності;
- 11) виконання рефлексії своєї освітньої діяльності, учнівської молоді (Болотська, 2013: 18).

Діагностичний компонент через три рівні академічної мобільності (високий, середній, низький). Високий рівень визначається: найвищим ступенем розвитку персональної академічної мобільності; можливістю безпосереднього конструювання вектора дій спрямованого на прогрес в освіченості індивіда; високим ступенем адаптивності у вирішенні освітніх цілей і завдань; можливістю варіювання мовленнєвої стратегії, виходячи з ситуації; наполегливим бажанням у досягненні цілей; умінням усвідомлювати наслідки своїх дій; прагненням пізнати себе і навколишній світ, пізнавати нове в знайомстві з іншими культурами; встановленням нових зв'язків з різними етнічними та цивілізаційними групами (Болотська, 2013: 19).

Висновки. Отже, студенти, котрі представляють цей щабель розвитку, характеризуються й креативністю в подоланні труднощів, що стоять на їхньому шляху, бажанням вивчати і сприймати свіжу інформаційну канву з розширенням інтерактивності своїх дій, пов'язаних з іншими суб'єктами, нарощуванням свого освітнього потенціалу, завзяттям, адже ще веде до підвищення результативності дій. Також даному рівню характерна висока ступінь рефлексії своїх звершень.

Дослідження проблем академічної мобільності дозволяє зробити узагальнена відповідно головних переваг такої системи; воно полягає в тому, що учасники програми академічної мобільності отримують доступ до знань і просунутих технологіям, недоступним в їх власному ЗВО. Ця програма дозволяє також відкривати нові освітньо-професійні горизонти для студентів, оскільки вони опановують інноваційними технологіями.

Перспективи подальшого наукового пошуку ми пов'язуємо із поглибленням наукових уявлень про своєрідність змісту академічної мобільності здобувача з огляду на його професійні уподобання.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Академическая мобильность – важный фактор образовательной евроинтеграции Украины : матер. *Межд. научнопракт. конф.* Харьков : Изд-во НУА, 2015. 368 с.

Академічна мобільність по-новому. 2022. URL: <https://www.skeptic.in.ua/new-mobility/>

Болотська О. А. Стан розвитку академічної мобільності студентів в європейських країнах: проблеми та перспективи. *Збірник наукових праць Національної академії Державної 67 прикордонної служби України. Серія: педагогічні та психологічні науки.* 2013. № 1 (66). С. 17-24.

Вовканич І. І., Свеженцева О. І. Академічна мобільність як фактор інтеграції України у світовий науково-освітній простір: аналітична записка. *Міжнародний науковий вісник.* 2018. № 1 (17). С. 77-87.

Володін А.А. Аналіз змісту поняття «організаційно-педагогічні умови». 2014. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-soderzhaniya-ponyatiya-organizatsionno-pedagogicheskie-usloviya>

Дячук С. Ф. Академічна мобільність студентів як фактор підвищення конкурентоспроможності вищої освіти України. *Матеріали міжнародної науково-методичної конференції «Актуальні питання організації навчання іноземних студентів у європейському освітньому просторі»*. Т.: ТНТУ, 2014. С. 187-190.

Круглій О. Академічна мобільність студентів України та Польщі в умовах інтернаціоналізації вищої освіти. 2020. URL: <https://ukrpolnauka.wordpress.com/2020/11/13/%D0%B0%>

Наказ 29.05.2013 № 635 Щодо затвердження Примірною положення про академічну мобільність студентів вищих навчальних закладів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635729-13#Text>

Постанова від 12 серпня 2015 р. № 579. Про затвердження Порядку реалізації права на академічну мобільність. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text>

Суліма Є. Вища освіта в контексті національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. *Вища школа*. 2012. № 3. С. 7-15.

Трошкіна І. А. Академічна мобільність: генеза поняття. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Серія : Педагогіка. 2014. Т. 245. Вип. 233. С. 25-28.

REFERENCES

Akademicheskaya mobil'nost' (2015) vazhnyj faktor obrazovatel'noj evrointegracii Ukrainy : mater. *Mezhd. nauchnoprakt. konf.* Har'kov: Izd-vo NUA. 368 p. [in Russian].

Akademichna mobilnist po-novomu. (2022). URL: <https://www.skeptic.in.ua/new-mobility/>

Bolots'ka O. A. (2013) Stan rozvitku akademichnoї mobil'nosti studentiv v evropejs'kih kraїnah: problemi ta perspektivi. *Zbirnik naukovih prac' Nacional'noї akademii Derzhavnoї 67 prikordonnoї sluzhbi Ukraїni. Seriya: pedagogichni ta psihologichni nauki*. № 1 (66). P. 17-24. [in Ukrainian].

Dyachuk S. F. (2014) Akademichna mobil'nist' studentiv yak faktor pidvishchennya konkurentospromozhnosti vishchoї osviti Ukraїni. *Materiali mizhnarodnoї nauково-metodichnoї konferencii «Aktual'ni pitannya organizacii navchannya inozemnih studentiv u evropejs'komu osvith'omu prostori»*. Т.: TNTU. P. 187-190. [in Ukrainian].

Kruhlii O. (2020). Akademichna mobilnist studentiv Ukrainy ta Polshchi v umovakh internatsionalizatsii vyshchoї osvity. [in Ukrainian]. URL: <https://ukrpolnauka.wordpress.com/2020/11/13/%D0%B0%>

Nakaz 29.05.2013 № 635 SHCHodo zatverdzhennya Primirnogo polozhennya pro akademichnu mobil'nist' studentiv vishchih navchal'nih zakladiv Ukraїni. [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635729-13#Text>

Postanova vid 12 serpnya 2015 r. № 579. Pro zatverdzhennya Poryadku realizacii prava na akademichnu mobil'nist'. [in Ukrainian]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text>

Sulima E. (2012) Vishcha osvita v konteksti nacional'noї strategii rozvitku osviti v Ukraїni na 2012–2021 roki. *Vishcha shkola*. № 3. P. 7-15. [in Ukrainian].

Troshkina I. A. (2014) Akademichna mobil'nist': geneza ponyattya. *Naukovi praci Chornomors'kogo derzhavnogo universitetu imeni Petra Mogili kompleksu «Kievo-Mogilyans'ka akademiya»*. *Seriya : Pedagogika*. Т. 245. Vip. 233. P. 25-28. [in Ukrainian].

Volodin A.A. (2014) Analiz zmistu poniattia «orhanizatsiino-pedahohichni umovy». [in Ukrainian]. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-soderzhaniya-ponyatiya-organizatsiionno-pedagogicheskie-usloviya>

Vovkanich I. I., Svezhenceva O. I. (2018) Akademichna mobil'nist' yak faktor integracii Ukraïni u svitovij naukovu-osvitnij prostir: analitichna zapiska. *Mizhnarozhnij naukovij visnik*. № 1 (17). P. 77-87. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуті поняття академічної мобільності сучасного студентства як актуальний аспект діяльності інноваційного закладу вищої освіти. Виділені основні суб'єкти академічної мобільності в «Болонському» трактуванні. Обґрунтовано поняття «академічна мобільність студентів», основні підходи до її реалізації. Виділені теоретичні та практичні особливості реалізації академічної мобільності студентів в умовах закладів вищої освіти. Описані процедури і документи, необхідні для організації навчання студентів та оформлення результатів академічної мобільності. Обґрунтовані форми академічної мобільності в сучасних ЗВО. Виділені цілі розвитку програм академічної мобільності студентства як актуальний аспект діяльності інноваційного закладу вищої освіти. Охарактеризовані найважливіші напрямки роботи ЗВО в процесі розвитку академічної мобільності студентства. Відображені умови та підходи реалізації успішного процесу академічної мобільності студентства. Пропонується класифікація типових локальних актів ЗВО, що регулюють різні аспекти академічної мобільності. Одним з найважливіших напрямків роботи ЗВО в процесі розвитку академічної мобільності студентства має стати створення інфраструктури для підтримки в адаптації перебуваючих іноземних студентів, розвитку системи консультаційних послуг, соціальної та культурної підтримки для студентів. Були встановлені труднощі, з якими за часту зістиковуються студенти-учасники академічної мобільності: організаційні питання; фінансові питання; відсутність достатньої інформації про можливості пройти навчання в іншому ЗВО; психологічні труднощі (адаптація в умовах іншого ЗВО); перезалік у своєму ЗВО дисциплін, вивчених в інших ЗВО; отримання дозволу адміністрації навчального закладу на проходження частини навчання в іншому ЗВО. Розглянуті основні компоненти академічної мобільності студентів в умовах ЗВО як актуальний аспект діяльності інноваційного закладу вищої освіти: рефлексивний, результативний і діагностичний.

Ключові слова: *якість освіти, заклади вищої освіти, освітній простір, майбутній фахівець фізкультурно-оздоровчої освітньої галузі, академічна мобільність, форми академічної мобільності.*